

Η ευφυΐα ως κίνδυνος

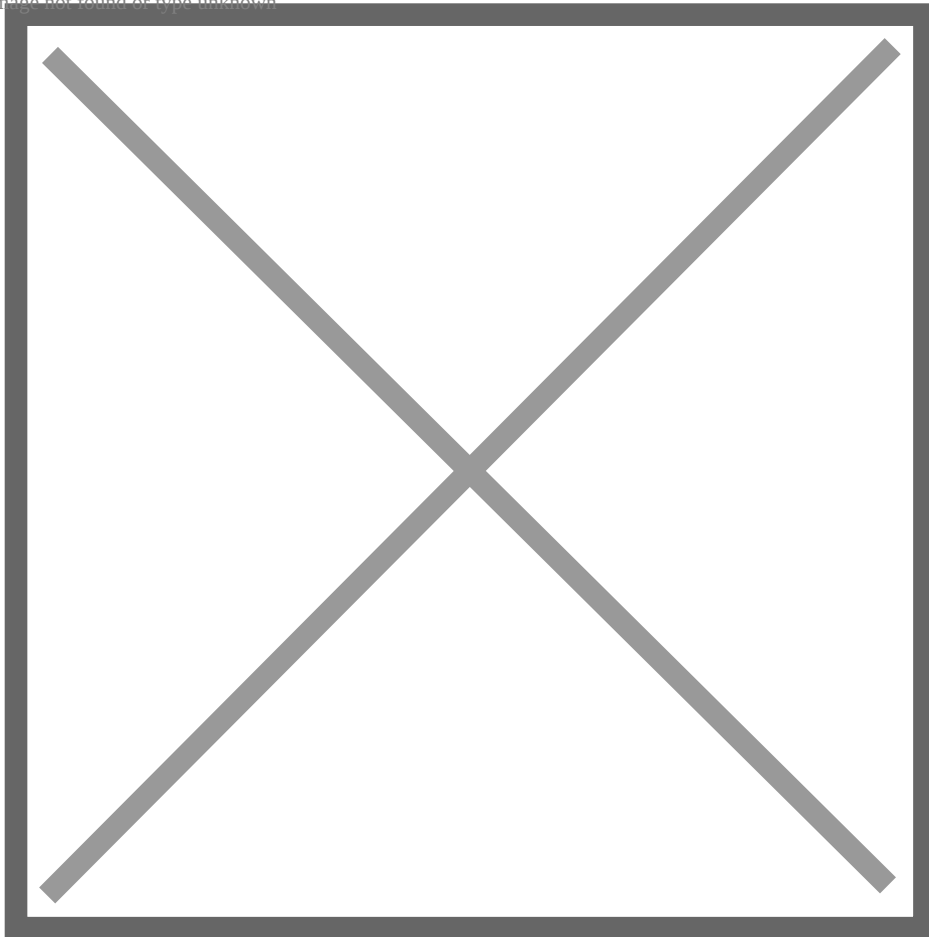
/ [Πεμπτουσία](#)

Image not found or type unknown

Χαίρεσαι ν' ανταμώνεις μ' έναν έξυπνο άνθρωπο, γιατί είναι σα να συναντάς συναρθρωμένη σ' ένα άτομο την περηφάνεια, την αξία και τη γοητεία του είδους μας. Χαίρεσαι να τον κοιτάζεις κατάματα, γιατί αυτό το βλέμμα δεν έχει τη νωθρότητα και τη ρηχότητα που έχει το βλέμμα των ανθρώπων της εποχής μας, γιατί τα μάτια του ευφυούς αστράφτουν όλο ζωντάνια ενώ τα μάτια των πολλών, όταν δεν είναι μάτια φθονερά ή αρπακτικά, είναι μάτια παγωμένα, παραδομένα πριν της ώρας τους στο θάνατο. Χαίρεσαι να κουβεντιάζεις μ' έναν έξυπνο άνθρωπο γιατί ο λόγος του είναι γεμάτος νοήματα, εύστροφος, λαμπερός, πηγαίος κάποτε και ζεστός, λόγος που άξια βγαίνει από ανθρώπινα χείλη, συχνά αυλακωμένος από λεπτή ειρωνεία, λόγος δυνατός, ανθρώπου που πιστεύει σ' αυτόν.

Image not found or type unknown

Κι επιτέλους: σε καιρούς που κάθε τόσο σκοντάφτουμε πάνω σ' ανθρώπους πονηρούς που θεωρούν τον εαυτό τους έξυπνο, ενώ έχουν φορτωθεί όλη τη χαμέρπεια και την ποταπότητα που μπορούν, και δηλητηριασμένοι από την κακότητά τους δεν κάνουν άλλο παρά να δηλητηριάζουν και τους άλλους, είναι ένα αληθινό προνόμιο που σου επιφυλάσσει η ζωή αυτή, η συνάντησή σου μ' έναν άνθρωπο αληθινά έξυπνο. Ξανανεβαίνει η εκτίμησή σου για τον Άνθρωπο, ξαναοπλίζεσαι με τον αναγκαίο για το βίο σου ενθουσιασμό και ξανασυνειδητοποιείς πως το χρέος σου μέσα στον κόσμο και στην εποχή σου παραμένει αμετάθετο χρέος ευγένειας και αρετής.

Πρόθεσή μας όμως δεν είναι να πλέξουμε το εγκώμιο της ευφυΐας αλλά να την ιδούμε από κάποιαν άλλη, απροσδόκητη ίσως αλλά εξαιρετικά βαρυσήμαντη πλευρά της, να επισημάνουμε τους κινδύνους που φέρνει μέσα της, κινδύνους που αλλοιώνουν ριζικά την ουσία του ηθικού ανθρώπου.

Ο απλός λαός, που μέσα στην απλότητά του, με το πολυδύναμο ένστικτο της ζωής του ξέρει να φτάνει αμέσως στις ρίζες πολλών πραγμάτων, όταν βρεθεί μπροστά σ' ένα πολύ έξυπνο παιδί, σταματά μ' ανησυχία: πρέπει να το προσέξουν πολύ αυτό το παιδί, μας λέει, γιατί η μεγάλη ευφυΐα το οδηγεί στα άκρα. Και χρειάζεται μια

σωστή και νοηματοσμένη αγωγή για να το κατευθύνει, με προσεχτικούς χειρισμούς, προς την πλήρη και αγαθότατη αξιοποίηση του χαρίσματος που του έδωσε ο Θεός Ένα παιδί χωρίς εξαιρετική, δαιμονιώδη ευφυΐα, κινδυνεύει μέσα στον κόσμο λιγότερο, δεν χάνει πολύ εύκολα την ισορροπία του γιατί δεν προβαίνει σε πετάγματα και δεν βασανίζεται από απόλυτες εξάρσεις κι οραματισμούς. Αν πείτε για τα βαθειά και μεγάλα μυστικά του κόσμου, αυτά μπορεί μια χαρά ν' απομείνουν για πάντα σκεπασμένα, κρυμμένα από τη συνείδησή του.

Ο ευφυής, με το εξαίσιο χάρισμά του, κατευθύνεται από κάποιον τρομερό εσωτερικό δυναμισμό που εύκολα τον οδηγεί στα έσχατα. Γι' αυτόν ο κόσμος είναι διάτρητος και ανάμεσα από τα πρόσωπα και τα γεγονότα, χαίνουν οι μεγάλες, συνταρακτικές αλήθειες, οι συγκλονίζουσες αποκαλύψεις, που μεταγγίζουν τον πυρετό τους στο πνεύμα. Μια ευφυΐα πυρετική, αισθάνεται τον κόσμο ν' αναμοχλεύεται μέσα σε φωτιά και πάθος.

Αλλά ο συνειδητά ευφυής άνθρωπος αγαπά και το πάθος γιατί γνωρίζει τις δυνατότητές του και πιστεύει πως μπορεί να διαβεί απ' ανάμεσά του και ν' αποκομίσει γνώση και πείρα χωρίς ν' ανατραπεί, χωρίς να διαρραγεί από την ένταση και την κίνηση. Αγαπά να 'ναι παράτολμος, γιατί ακριβώς έχει συνείδηση της δύναμης της ευφυΐας του. Με τούτο δε θέλω να πω ότι ο ευφυής εύκολα γίνεται τυχοδιωκτικός τύπος ανθρώπου -που κι αυτό δεν αποκλείεται. Εκείνος που αισθάνεται το χάρισμά του περιορισμένο, σπάνια ανοίγεται στα βαθειά νερά. Παραμένει μέσα στο λιμάνι της κοινωνικής ασφάλειας - όπου, φυσικά, ο ευφυής μεγαλουργεί - και χτίζει τη ζωή του με φρόνιμα όνειρα. Ο ευφυής κινδυνεύει, κι ο κίνδυνος βρίσκεται μέσα του, σ' αυτή τη δύναμη της σύλληψης, της κατανόησης, της ταχύτατης αντίληψης, της εύκολης ερμηνείας πραγμάτων που για τους πολλούς θα παραμείνουν για πάντα αινίγματα.

Είτε θηρεύει την έσχατη αλήθεια, είτε πλάθει την προσωπική του ζωή, ο ευφυής άνθρωπος κινδυνεύει περισσότερο από τους άλλους ανθρώπους. Τούτο δεν σημαίνει πως πρέπει να παραμείνει αδρανής. Η ζωή γίνεται γοητευτική όταν τη ζεις ως πνευματική περιπέτεια. Αλλά στην ευφυΐα χρειάζεται μια γερή ιδεολογική ξυλοδεσιά. Χρειάζεται μια πίστη συγκεκριμένη και συνολική γιατί μονάχη η ευφυΐα, ούτε τον άνθρωπο ως παρουσία τον δικαιώνει, ούτε ουσιαστικά μπορεί να καρποφορήσει. Χρειάζονται αρχές ηθικές που να διέπουν τη ζωή και τη δραστηριότητα του ευφυσού, αρχές που να λύουν τα διλήμματά του και ν' αποκρίνονται σταθερά στα προβλήματα που του θέτει η ζωή.

Αν οι ευφυείς του κόσμου είχαν τέτοια ισχυρή και αναλλοίωτη θωράκιση, η τεχνική πρόοδος των καιρών μας και οι επικίνδυνες ανακαλύψεις που κάθε τόσο

πραγματοποιούνται από τους φυσικούς, τους χημικούς ή τους τεχνικούς, θα είχαν τιθασευθεί και θ' ακολουθούσαν απαρέγκλιτα την επιταγή της ηθικής συνείδησης που σήμερα βρίσκεται σε διάσταση μαζί τους ή καλύτερα, που οι επιστήμονες αυτοί απόχτησαν μια ειδική ηθική συνείδηση, κάτι σαν την «ποιητική αδεία» των καλλιτεχνών, μια συνείδηση αυτοτελώς επιστημονική, αποδεσμευμένη από τα πράγματα και την ηθική μοίρα του ανθρώπου.

Ο πρώτος κίνδυνος της ευφυΐας ήταν η υπερβολική τόλμη και το πάθος του ακραίου στην προσωπική ζωή, ο δεύτερος, είναι ο κίνδυνος του αποχωρισμού της από τον ηθικό άνθρωπο και της δράσης της ανεξάρτητα από τις επιταγές της συνείδησης.

Υπάρχει όμως ένας άλλος, τρομερότερος κίνδυνος: η σιγουριά της ευφυΐας αναπτύσσει τον εγκέφαλο σε βάρος της καρδιάς. Η λογική, η ευφυολογία και η ειρωνεία αποκόβουν τον άνθρωπο απ' την καρδιά του και τεχνουργούν ένα διχασμό στην προσωπικότητα από τους πιο φοβερούς, τους πιο απογοητευτικούς. Στον έξυπνο άνθρωπο αρχίζει σιγά-σιγά να επιβάλλεται κάποια αδιόρατη αυτάρκεια, να δημιουργείται μια εξόγκωση των λογικών στοιχείων της προσωπικότητάς του σε βάρος των συναισθηματικών. Έτσι εξηγείται το γεγονός πως πολλοί ευφυέστατοι άνθρωποι γίνονται χλιαροί και άφιλοι, πως για να ικανοποιήσουν την ευφυΐα τους συχνά θυσιάζουν τους φίλους τους μιλώντας υπέρ μιας αλήθειας που η καρδιά επίμονα αγνοεί, κι όσο εκείνη την αγνοεί, η αλήθεια μένει αμετακίνητα έξω από τον άνθρωπο που την εκφράζει.

Η ευφυΐα, όταν δεν είναι σωστά νοηματοδοτημένη, ορθά αιτιολογημένη μέσα στον άνθρωπο, του ξεραίνει τον αυθορμητισμό και του παγώνει την καρδιά. Κι έχουμε έτσι το αποκαρδιωτικό φαινόμενο ανθρώπων ευφυέστατων αλλά αναισθητών στην καρδιά, ανύποπτων για τις δικές της αξιώσεις και για τις δικές της ηδονές. Έτσι όμως χάνεται η πολύτιμη υπαρξιακή ενότητα, χάνεται η σύμπνοια καρδιάς και σκέψης και ο άνθρωπος παθαίνει μια διαστροφή από τις πιο οδυνηρές.

Οι ευφυείς, μέσα στη σιγουριά της δύναμης και της αλήθειας του στοχασμού τους, λησμονούν πως και η καρδιά έχει τη δική της, ιδιότυπη ευφυΐα που εκφράζεται ως αναζήτηση του ανθρώπινου απολύτου στους άλλους, του απολύτου της φιλίας, του έρωτα, της ειλικρίνειας, της συνειδητής επιείκειας, της σωστής κατανόησης των περιπετειών της από τους αντικρινούς της. Έχει και η καρδιά τον τρομερό της δυναμισμό και τα απaráγραπτα δικαιώματά της πάνω στον άνθρωπο και στη ζωή του.

Στους καιρούς αυτούς που η ευφυΐα εκτιμάται περισσότερο από όσο πρέπει, χρειάζεται κανείς να θυμάται και να συνειδητοποιεί τους κινδύνους που εγκυμονεί

για τον άνθρωπο και για την ακεραιότητα της ύπαρξής του, για τη ζηλευτή ενότητα του βίου του. Και για να θυμάται, και για να συνειδητοποιεί, πρέπει να φροντίζει ν' ακούει και το λόγο της καρδιάς πριν η ευφυΐα την αδρανήσει και την παγώσει. Κι ο λόγος αυτός δεν είναι ποτέ λόγος μωρίας, αλλά σοφίας και χάριτος του ανθρώπου.

πηγή: Κ. Ε. Τσιρόπουλου, «Η μαρτυρία του ανθρώπου»